

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. I. An & quid sint ideæ in mente divina existentes?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

ET AUXILIO SIBI DATO NON UTENS.

142. Propositio III. *Ad merendum & demerendum in statu nature lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.*

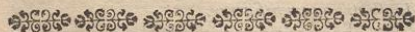
D. Thomas qu. 6. de malo, quæ est de electione humana: *Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant quod voluntas cogeretur; non enim omne necessarium est violentum &c. Hæc autem opinio est hæretica, tollit enim rationem meriti et demeriti, in humanis actibus; non enim videtur esse meritorium, vel demeritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Quò nihil clarius & expressius dici potest.*

143. Propositio IV. *Semipelagiani admittere prævenientis gratiæ necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.*

D. Thomas quodlib. 1. art. 7. ad 2. *Deus movet omnia secundum modum eorum, & ideo divina motio à quibusdam participatur cum necessitate, à natura rationali cum libertate, propter hoc quod virtus rationalis se habet ad opposita; & ideo sic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod potest huic motioni resistere.*

144. Propositio V. *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem sudisse.*

D. Thomas 1. ad Timoth. 2. lect. 1. *Christus Jesus est mediator Dei & hominum, non quorundam, sed inter Deum & omnes homines, & hoc non esset, nisi vellent omnes salvare.* Nam voluntas Dei circa hominum salutem, & voluntas Christi mortem suam offerentis, & per eam media ad salutem sufficientia omnibus præparantis, sunt parallelæ, & sibi mutuò correspondent. Unde idem S. Doctor super caput 1. ejusdem Epistolæ, lect. 1. ait quod *per illam voluntatem Deus omnibus proposuit salutis præcepta, consilia, & remedia.* Et in 1. dist. 46. qu. 1. art. 1. *Hujus voluntatis effectus, est ipse ordo in finem salutis, & promoventia in finem, tam naturalia, quam gratuita.* Et super cap. 12. Epistolæ ad Hebræos lect. 3. *Deus vult omnes homines salvos fieri, & ideo gratia nulli deest, sed omnibus, quantum in se est, se communicat.* Similiter 3. contra Gentes cap. 159. *Deus quantum in se est, paratus est omnibus dare gratiam, vult enim omnes homines salvos fieri.*

DISPUTATIO VII.

De Ideis Divinis.

Ad quæstionem 15. D. Thomæ.

Postquam D. Thomas latè differuit de scientia Dei, breviter discurret circa divinas ideas: id est circa exemplaria creaturarum, quæ intellectus divinus intra se habet, quæ pertinent ad ejus scientiam practicam. Cui etiam ordini inhærentes, post tractatum de scientia Dei, agimus in hac ultima disputatione, de ideis in mente divina existentibus, de quibus quatuor tantùm discutienda occurrunt. Primum est, an sint ideæ in mente divina? Se-

A cundum, quid illæ sint, & per quid formaliter in ratione ideæ constituuntur? Tertium, an idea in Deo sit unica, vel multiplex? Quartum, an Deus habeat ideas omnium creaturarum? Circa primum & secundum fit

ARTICULVS PRIMVS.

An & quid sint ideæ in mente divina existentes?

§. I.

B Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ.

Notandum primò, Ideam sic rectè defini. *Idea est forma objecta intellectui, intra ipsum existens, ad quam aspiciens artifex operatur.* Explicatur breviter hæc definitio. Idea forma appellatur: nam teste D. Augustino lib. 83. quæstionum, quæst. 46. & D. Thomæ hic art. 1. & quæst. 3. de veritate art. 1. idea græcè, latine forma dicitur. *Objecta intellectui, ad differentiam habituum, & specierum intelligibilium, quæ non habent rationem objecti intellectus, sed principij intellectiois. Intra ipsum existens, ad differentiam externorum exemplarium, ad quæ artifex respicit in suis operationibus. Denique additur, ad quam aspiciens artifex operatur, ad differentiam formarum naturalium: non enim dicimus, quod forma hominis generantis, sit idea vel exemplar hominis geniti: inquit D. Thomæ de verit. quæst. 3. art. 1. Nam licet agentia naturalia, producant effectus sibi similes in forma, non tamen operantur respiciendo illam. Pro cuius majori evidentia*

2. Notandum secundò ex eodem D. Thomæ qu. 3. de veritate art. 1. Triplicem posse dari formam alicujus: unam quæ dicitur *forma ex qua*: aliam quæ vocatur, *forma quæ*; & alteram quæ *forma ad quam* denominatur. *Forma ex qua* est illa quæ intrinsecè totum componit, & ex qua compositum constituitur. *Forma à qua* illa est à qua ut ab agentis principio effectus egreditur. *Forma vero ad quam* illa dicitur, ad cuius similitudinem effectus producitur, & ad quam respiciens artifex operatur; & hæc est forma exemplaris, ad cuius similitudinem aliquid constituitur, & in hac significatione consuetum est nomen ideæ accipi, ut idem sit quod forma quam aliquid imitatur. Sed

3. Notandum tertio, Aliquid posse imitari formam aliquam dupliciter, ut ibidem notat S. Doctor. Uno modo ex intentione agentis, sicut pictura ad hoc fit à pictore, ut imitetur aliquem, cuius figura depingitur. Aliquando autem prædicta imitatio per accidens est, ac præter intentionem, & à casu; sicut frequenter pictores faciunt imaginem alicujus, quem representare non intendunt. Quod autem imitatur aliquam formam à casu, non dicitur ad illam formari; quia ly *ad* videtur importare ordinem ad finem: unde cum forma exemplaris, vel idea, sit ad quam formatur aliquid, oportet quod formam exemplarem, vel ideam, aliquid imitetur per se, non per accidens. Si ergo aliquid fiat ad imitationem alterius, per agens quod non determinet sibi finem, non ex hoc forma imitata habebit rationem exemplaris vel ideæ. Quare aliqui sic illam definiunt: *Idea est forma quam aliquid imitatur, ex*

intentione agentis determinantis sibi finem.

4. Ex quo inferes cum D. Thoma loco citato, quod illi qui ponebant omnia accidere casu, non poterant ponere ideas: sicut nec illi, qui posuerunt quod omnia procedunt ex necessitate naturæ, quia ut ipse ait ibidem, ea quæ ex necessitate naturæ agunt, non prædeterminant sibi finem, sed determinatur eis finis ab aliquo superiore.

5. Ex quo rursus inferes cum eodem Sancto Doctore ibidem, quod radix & fundamentum ponendi in Deo ideas rerum faciendarum, est idem ac ponendi prædefinitiones, prædeterminativas omnium eorum quæ à providentia & arte divina diriguntur & fiunt. Et ideo ibidem notat, quod Divus Dionysius capite 5. de divinis nominibus, dicit *ideas nominari in Theologia prædefinitiones divinas, & bonas voluntates, existentium prædeterminativas, & effectivas, secundum quas super substantialis essentia, omnia prædefinivit & produxit.* Ratio autem hujus connexionis est, quia cum omnia deriventur, & causentur à Deo ut supremo artifice, consequenter debent causari ab idea & exemplari divino, tanquam ab eo quod Deus inspicit, ut res producat: Ergo prius debet intendere, & apud se definire, & statuere determinatè, quomodo aliquid faciendum sit, quam præsupponere cognitum, & futurum sub aliquo statu absoluto, vel conditionato, antequam definiat: nam si præsupponit cognitum in aliquo statu, & non pro illo prædefinitum, neque etiam erit sub illo statu ideatum, & ab arte Dei profectum, quod est simpliciter non esse à Deo pro illo statu. Eadem ergo radix est ponendi in Deo ideas & prædefinitiones rerum prædeterminativas: unde cum scientia media has divinas prædefinitiones rejiciat, consequenter etiam divinas ideas tollit, & facit Deum agentem cæcò modo, casualiter, & fortuito, & sine providentia, ac intentione effectus particularis, ut disputatione præcedenti demonstravimus, & latius ostendimus Tractatu sequenti, quando agemus de divinis prædefinitionibus.

Art. 6.
§. 7.

6. Notandum quartò, Ideæ artificis duplicem competere modum informationis, secundum duos respectus quos importat. Nam secundum quod comparatur ad intellectum, ut ejus conceptus formalis, & prout gerit munus speciei, est forma intrinsecè informans, & actuans intellectum, & medium quò intelligit, quod Philosophi appellant *medium incognitum.* Quatenus verò dicit ordinem ad objectum, & prout gerit vices exemplaris, & est ratio originandi, & exemplandi res ad extra; tunc habet rationem causæ formalis extrinsecæ, & formæ imitabilis, ad quam respiciens artifex operatur, & medij cogniti, ac repræsentantis ut quod ipsum opus externum.

7. Notandum quintò, Essentiam Divinam quæ per ipsum intelligere purissimum, & actualissimum constituitur (ut in Tractatu de attributis ostendimus) eminenti quodam modo, & sine distinctione etiam virtuali, habere in Deo rationem speciei intelligibilis, intellectiois, verbi, & constitutivi naturæ divinæ. Prout enim concipitur ut fecundans intellectum divinum in ordine ad intellectioem, gerit vices speciei & formæ intelligibilis. Quatenus se habet per modum operationis, & actus secundi, secundum nostrum modum concipiendi egredientis à principio proximo intelligendi, habet rationem intellectiois, & cognitionis. Ut est terminus purissimus &

Tom. I.

A actualissimus, terminans in actu secundo divinam intellectioem, habet rationem verbi, & speciei expressæ. Denique, ut est eminenti quodam modo, veluti radix & causa virtualis divinorum attributorum, habet rationem naturæ. His præsuppositis.

Inquirimus, an, & quid sint ideæ in mente divina existentes? In cujus difficultatis resolutione, licet omnes concedant dari ideas creaturarum in mente divina: in explicanda tamen illarum essentia, & ratione formali, variè opinantur. In primis erravit Plato in eo quod ideas posuit, non in Deo existentes, sed quasi illi extraneas, eique assistentes, per se subsistentes, & à singularibus abstractas, & separatas. Præterea finxit à primamente, nempe divina, ideas in mentem Angelorum effluere; ex mente Angelica, in animam mundi; sive, ut placuit Averroï, in intellectum communem abstractum, qualem ipse somniavit: ex anima mundi, in formas cælorum; ex formis cælestibus, in materiam formarum omnium receptivam. Hæc attendens Aristoteles, meritò Platonis ideas, ut mera figmenta derisit. *Valeant, inquit, Platonis idea, quia nihil sunt, aut monstra sunt.*

Rejecto ergo hoc Platonis figmento, omnes Theologorum sententiæ circa essentiam & quidditatem divinarum idearum, ad tres vel quatuor præcipuas revocari possunt. Quidam constituunt ideas divinas in conceptu objectivo, seu in creatura ut cognita à Deo, & menti divinæ objecta. Alij, in conceptu formali; qui adhuc in duas sententias dividuntur. Quidam enim volunt essentiam divinam habere rationem ideæ, ut est cognitio creaturarum. Alij verò, ut gerit vices verbi, & speciei expressæ, reddentis intellectum divinum actu cognoscentem, & intelligentem. Alij denique docent, ideam esse ipsam divinam essentiam, ut cognitam, non absolute in se, sed comparative ad creaturas, & quatenus est imitabilis & participabilis ab illis. Primus dicendi modus est Scoti in 1. dist. 35. quæst. 1. ubi ponere videtur in creaturis ab æterno, quoddam esse diminutum & secundum quid, per actum divini intellectus productum, & distinctum ab esse reali in quo temporaliter fiunt. Secundæ sententiæ adherent Suarez in Metaphysica, disp. 25. sect. 1. Vazquez disputat. 72. cap. 2. & alij Recentiores. Tertia verò communis est in Schola D. Thomæ, eamque docent Cajetanus hic art. 2. Bannez, Nazarius, Gonzales, Navarreta, Joannes à S. Thoma, Marcus à Serra, aliique recentiores Thomistæ.

§. II.

Triplici conclusione difficultas resolvitur.

E Dico primò: dari in mente divina ideas, seu exemplaria creaturarum.

Conclusio est certa de fide, colligitur enim ex Scriptura, & SS. Patribus. Nam dicitur Joan. 1. *Quod factum est in ipso vita erat.* Ex quibus verbis colligit Augustinus ibidem Tract. 1. ideas esse in Deo. *Quid est hoc (inquit) vita erat? facta est terra, sed ipsa terra quæ facta est, non est vita. Est autem in ipsa sapientia spiritaliter ratio quadam, quæ terra facta est: hæc vita est.* Et paulò post: *Faber facit arcam. Primo in arte habet arcam. Si enim in arte arcam non haberet, non esset unde fabricando illam proferret. Attende ergo arcam in arte, & arcam in opere.*

Z z ij

Arca in opere non est vita: arca in arte vita est, quia vivit anima artificis, ubi sunt ista omnia, antequam proferantur. Sic ergo, quia sapientia Dei, per quam facta sunt omnia, secundum artem continet omnia, antequam fabricet omnia: hinc qua sunt per ipsam artem, non continuo vita sunt, sed quicquid factum est, vita in illo est. Terram vides: est in arte terra. Cælum vides: est in arte cælum. Solem & Lunam vides: sunt & ista in arte. Sed foris corpora sunt: in arte vita sunt.

Potest etiam probari conclusio ex illo ad Hebræos 11. Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent. Nam per invisibilia, D. Thomas ibi, & hic quaest. 65, art. 4. ad 1. & de verit. qu. 3. art. 2. intelligit ideas seu rationes rerum quæ sunt in mente divina, ex quibus, id est secundum quas, producta sunt visibilia.

10. Favent etiam SS. Patres, qui has divinas ideas, atque imagines rerum omnium, quibus res omnes creatæ intelligibiliter in mente divina ab aeterno fuere, eleganter exprimunt ac celebrant. Dionysius enim cap. 5. de divinis nomin. lect. 3. apud D. Thomam: *Exemplaria (inquit) esse dicimus in Deo, rationes substantivas, existentium prædeterminativas, & effectivas, secundum quas super substantialis essentia, omnia prædefiniunt & produxerunt.* Origenes tomo 1. in Ioan. ideas divinas vocat *figuras collectionis intelligentiarum*, quæ sunt in divina sapientia. Et subdit: *Opinar enim sicut domus & navis fabricatur, vel edificatur juxta figuras & formas, mentibus eorum qui structure præsentibus, conceptas: domo, navique principium sumenibus ab his figuris & rationibus, quæ sunt in artifice: sic universa facta fuisse juxta rerum futurarum rationes, jam antea à Deo manifestatas in sapientia. Omnia enim in sapientia fecit.* Augustinus lib. 12. de Civit.

11. *ait, In una Dei sapientia esse immensos quosdam, atque infinitos thesauros rerum intelligibilium, in quibus sunt omnes invisibiles, atque incommutabiles rationes rerum, etiam visibilibus & mutabilibus, quæ per istam factæ sunt: quoniam Deus non aliquid nesciens fecit: quod nec de quolibet artifice rectè dici potest. Porro si sciens fecit omnia, ea utique fecit quæ noverat. Eandem veritatem agnovit Seneca, licet gentilis, eamque epist. 65. his verbis eleganter expressit: Deus rerum omnium intra se exemplaria habet, numerosque universorum quæ agenda sunt, & modos, mente complexus est. Plenus his figuris est, quas Plato ideas appellat, immortales, immutabiles, infatigabiles.*

12. Boëtius lib. 3. de consolat. metro 9. vulgatis his versibus, divinas illas ideas celebravit.

*Tu cuncta superno
Ducis ab exemplo pulchrū puleberrimus ipse
Mundum mente gerens, similique in ima-
gine formans,
Perfectasque jubens perfectum absolvere par-
tes.*

Hunc imitatur Dionysius Carthusianus, libro de Dei laudibus, ubi sic ipsum alloquitur.

*Ars prima causalissima,
Tu plena rationibus:
Ideis fulgidissima mens,
Præclara splendoribus.*

Denique Augustinus relatus à D. Thoma quaest. 3. de verit. art. 1. dicit, *Qui negat ideas esse, infidelis est.* Quod intelligendum est de

13. A ideis, quantum ad rem significatam: nam an hoc nomine sint appellandæ, non est ita certum, ut qui hoc negaret, tanquam infidelis esset iudicandus.

Eadem veritas multiplici ratione potest suaderi. Primò, quia Deus est causa intellectualis: Ergo habet ideas rerum. Probatur Consequentia: causa enim debet continere in se effectum, secundum formam, & rationem ipsius: nam si sit naturalis, continet illam naturali modo, per formam inditam, sicut ignis generans continet formam ignis geniti: si autem sit causa intellectualis, continet rationem effectus, non secundum formam inditam, sed apprehensam: At forma & ratio effectus in esse apprehenso, est idea, & exemplar ipsius: Ergo in Deo dantur ideas. Unde Augustinus lib. 1. Confess. cap. 6. *Apud illum rerum omnium instabilium sunt causæ, & rerum omnium mutabilium immutabiles manent origines, & omnium irrationabilium & temporalium sempiternæ vivunt rationes.*

14. C Secundò, Idea nihil aliud est, quam forma, non à qua, neque ex qua, sed ad quam artifex respiciens operatur, intra ipsum existens, ut exposuimus in secundo notabili: Sed datur hujusmodi forma in Deo: Ergo & idea. Probatur Minor: quia nisi Deus præcognosceret effectum, & nisi haberet formam, ad cuius instar illum produceret, temerè, & cæco modo ageret. Quare D. Augustinus libro 83. quaestionum, quaest. 46. docet ponendas esse in Deo ideas, ne rerum creatio videatur temeraria, & fortuita. *Omnia (inquit) ratione sunt condita: aliis casu, & fortuito evenirent; nec eadem ratione homo, quæ equus, &c.*

15. Tertiò, Scientia Dei se habet ad res creatas, sicut artifex ad res artefactas, juxta illud Sapientia 8. *Quis enim horum quæ sunt, magis quam illa est artifex? Sed artifex operis sui ideam habet: Ergo & Deus.*

16. Quarto, Deus est primum omnium agens, & primum formarum omnium dator: Sed nemo dat quod non habet: Ergo in Deo sunt formæ omnium, & ideas. Quam rationem tangit Damascenus lib. 1. de fide cap. 13. his verbis: *Deus omnium artifex est: Ergo omnium quæ sunt rationes in se & causas, hoc est ideas, jam ante in seipso præhabet, Cui concinit Trismegistus dicens: Vides agricolam semen in terra proficiemem, ubi frumentum nascitur: talis est Deus, qui in cælo seminat quidem immortalitatem, in terra verò mutationem, in universo motum & vitam: Ergo in mente sua, omnium habet ideas, rerum nascentiarum rationes seminales.*

17. Denique, Speculum non ducit in cognitionem aliquorum, nisi eorum similitudines in ipso replendeant: Sed essentia divina est veluti purissimum speculum, ducens in cognitionem omnium creaturarum, & in quo Deus, & beati, creaturas possibiles, & futuras cognoscunt, ut constat ex supra dictis: Ergo in eo sunt similitudines, & ideas rerum omnium.

18. Dico secundò, Ideas divinæ non sunt ipsæ creaturæ, ut menti divinæ objectæ; & prout habent quoddam esse diminutum extra Deum, per actum divini intellectus ab aeterno productum. Ita communiter docent Theologi contra Scotum, cujus sententia multipliciter impugnari potest.

19. Primò ex SS. Patribus supra relatis: Dionysius enim dicit ideas in mente Dei existentes, esse substantivas, existentium prædeterminativas, rerum omnium effectrices. Augustinus lib. 83. quaestionum quaest. 46. esse formas, & rationes incommu-

- rabiles, immortales, & eternas.* Boëtius ideam vocat, *exemplar supernum*: At hæc omnes appellationes, non possunt competere creaturis, ut menti divinæ objectis, sed soli divinæ essentiae, quæ sola rerum omnium est effectrix, sola rerum existentium & futurarum prædeterminativa, sola æterna, sola immortalis & immutabilis, sola supremum omnium exemplar: Ergo ideæ divinæ, non sunt ipsæ creaturæ, ut menti divinæ objectæ.
17. Secundo, Idea cum sit forma quam aliquid imitatur, necessario importat imitationem, & per consequens similitudinem ad ea quæ illam imitantur: Sed tam similitudo, quam imitatio, distinctionem & pluralitatem rerum important; neque enim una res seipsam imitatur, sed aliam; nec est sibi similis, sed alteri: Ergo ideæ creaturarum in mente divinæ existentes, non possunt esse ipsæmet creaturæ, ut à Deo cognitæ, & menti divinæ objectæ.
18. Tertiò, Idea est realis causa ideari, & mensura ipsius: Sed creatura secundum esse objectivum considerata, non potest esse causa realis sui ipsius, ut productæ ad extra, nec sui ipsius regula & mensura: Ergo nec habere rationem ideæ. Major patet, quia idea est exemplar ideari: exemplar autem est causa realis exemplati, & mensura ipsius, ut docent Philosophi 2. Phys. Minor verò probatur: cum inter causam & effectum, mensuram & mensuratum, sit relatio realis, debet etiam esse distinctio: Sed creatura cognita, est eadem cum ipsamet creatura in re producenda; aliàs non cognosceretur idem quod in re producendum est: Ergo creatura, secundum esse objectivum considerata, non potest esse causa realis sui ipsius, ut productæ ad extra, nec sui ipsius regula & mensura.
19. Quarto, Sicut agens naturale constituitur in actu primo ad agendum, per formam naturalem, ita & agens intellectuale, per formam intellectualem, nempe ideam in mente conceptam, ut docet D. Thomas hic art. 1. Sed Deus non potest constitui in actu primo potens ad agendum, per ipsam creaturam, ut divinæ menti objectam; alioquin ab illa penderet, & ab ea regularetur, ac mensuraretur in suis operationibus: Ergo creatura, ut à Deo cognita, non potest habere rationem ideæ respectu intellectus divini.
20. Quintò, Idea est forma realis in Deo: Sed creatura, ut habent ab æterno esse objectivum in mente divina, non sunt quid reale, sed rationis; ex cognitione enim divina nihil in eis resultat ab æterno, nisi extrinseca denominatio cogniti: Ergo idem quod prius.
21. Sextò, Idea est illud ad cuius instar formatur ideatum: Sed creatura objective representata, non est id ad cuius instar formatur creatura, & per quam ejus formatio regulatur & causatur: Ergo illa non habet rationem ideæ in Deo. Major patet, Minor verò probatur. Creatura objective cognita à Deo, cognoscitur ut quid creabile à se, non verò ut quid increabile: Ergo ut quid formabile à se, non verò ut id ad cuius instar formetur ideatū, & per quod ejus formatio causetur & reguletur.
22. Septimò, Deus cum sit supremus artifex, debet causare res per ideam, quæ sit forma suprema, & divina: Atqui creaturæ, ut menti divinæ objectæ, non habent rationem formæ divinæ & supremæ, sed sola essentia divina, cognita ut imitabilis à creaturis: Ergo creaturæ, ut menti divinæ objectæ, non constituunt ideam primi & supremi artificis, sed ipsa essentia divina, ut comparata ad creaturas, & cognita ut imi-
- A tabilis & participabilis ab illis.
23. Octavo, cum Deus in sua essentia contineat rationem plenissimam cognoscendi totum quod est in creatura, quia totum causatur, & participatur ab illa; non oportet quod respiciat ad ipsas creaturas, ut formet ideam illarum, sed potius ad suam essentiam, & quod illam cognoscat, ut ab illis imitabilem & participabilem.
24. Denique, Absurdum videtur ponere, creaturas habere ab æterno aliquod esse diminutum extra Deum, per actum divini intellectus productū, ut docet Scotus loco citato. Nam vel per illud esse diminutum, intelligit aliquod esse extra Deum, quod sit purè reale, vel purè rationis, vel medium inter reale & rationis: Primum dici non potest, repugnat enim principiis fidei, dicere creaturas habere ab æterno aliquod esse reale extra Deum, quantumcumque diminutum; alioquin illæ essent ab æterno productæ, cum omne esse reale, quodcumque illud sit, derivetur à Deo per creationem, quæ est totius entitatis & existentie productio. Secundum etiam affirmari non potest, alioquin divinæ ideæ constituerentur per aliquod ens rationis, & sic non possent esse vera & realis causa creaturarum. Tertium verò absurditas est: fictitium enim & chimericum videtur, ponere aliquod ens, medium inter reale & rationis, ut docent Philosophi in Metaphysica. Merito ergo de ideis Scoti dicere possumus, quod ait Aristoteles de ideis Platonis. *Valeat Scotus cum suis ideis: quia aut nihil sunt, aut monstra sunt.*
- C Dico tertiò, Essentia divina, ut gerit vices intellectiois, aut speciei; & prout comparatur ad intellectum divinum, per modum formæ intelligibilis illum actuantis, & tanquam id quod redditur cognoscens, non induit rationem ideæ; sed solum prout est forma objecta divino intellectui, & cognita ab ipso, ut imitabilis à creaturis. Ita communiter docent nostri Thomistæ contra Recentiores.
25. Probatur primò ex D. Thoma hic articulo 2. ubi inquit, *ideam operati esse in mente operantis, sicut quod intelligitur, non sicut species quæ intelligitur, quæ est forma faciens intellectum in actu.* Forma enim domus in mente edificatoris, est aliquid ab eo intellectum, ad cuius similitudinem domum in materia format. Et iterum in responsione ad 2. dicit quod *Sapientia & ars significantur ut quod Deus intelligit, sed idea ut quod Deus intelligit.* Et ex hoc explicat, quomodo plures ideæ sint in Deo: quia licet species, seu conceptus divinus, ut est principium seu forma cognoscendi, sit unicus (esset enim contra simplicitatem divinam, plures conceptus in ratione cognoscentis habere) tamen rationes per talem conceptum cognitæ, plures sunt, quatenus cognoscit Deus, suam essentiam esse diverso modo imitabilem à creaturis, ut latius infra exponemus.
26. Probatur secundò ratione fundamentali, quæ petitur ex definitione ideæ, supra exposita. Ad ideam enim pertinet, ut sit forma ad quam respiciens artifex operatur: Atqui essentia divina, ut gerit vices intellectiois, vel speciei, & ut reddit intellectum cognoscentem, tanquam medium quod, non est id quod intellectus inspicit, sed id quod inspicit: Ergo non est idea sub ista formalitate, sed in quantum est aliquid cognitum, ut imitabile à creaturis.
27. Probatur tertiò, Causalitas ideæ non est præ-

bere effectum formalem intellectui, sed ideato: A
quia propria causalitas ideæ, non est esse formam
intrinsicam & informantem, sed extrinsicam &
formantem ideatum, ut constat ex supra dictis.
Ergo licet in conceptu inveniatur ordo ad intelle-
ctum ut ad subjectum quod actuatur, tamen iste or-
do, non constituit ipsum in ratione ideæ; quia
sub hoc respectu est forma intrinseca, per sui in-
herentiam & conjunctionem reddens intellectum
cognoscentem, non autem forma imitabilis &
extrinseca, reddens rem ad extra formatam, &
ideatam.

28. Denique currit ratio D. Thomæ hic art. 2. Deus
unico conceptu, seu specie, attingit omnia ob-
jecta, nec variatur divinus conceptus ex eorum
diversitate: Sed ideæ multiplicantur, juxta diver-
sam imitabilitatem & respectum ad ipsas res
ideatas: Ergo non potest idea consistere in con-
ceptu, quatenus est forma intellectus, reddens
illum cognoscentem, sed in ipsa essentia divina,
prout cognoscitur ut imitabilis & participabilis à
creaturis, ut docet idem S. Doctor hic art. 1. ad
2. dicens, *Essentia divina habet rationem ideæ,
secundum quod ad alia comparatur.* Et art. 2. ad 1.
*Idea, inquit, non nominat divinam essentiam, in-
quantum essentia, sed inquantum est similitudo,
vel ratio hujus vel illius rei.*

29. Confirmatur: Idea est forma quam aliquid imi-
tatur: Ergo nisi essentia divina sit cognita ut imi-
tabilis à creaturis, non habebit rationem ideæ.
Addo quod, de ratione ideæ est esse verbum pra-
cticum: Sed divina essentia, nisi cognoscatur imi-
tabilis, & participabilis à creaturis, non cognosci-
tur ut verbum practicum: Ergo non habet ratio-
nem ideæ, nisi prout cognita ut imitabilis, & par-
ticipabilis à creaturis. Quod ut fiat evidenti-
us.

30. Observandum est cum S. Thoma in 1. dist. 27.
quæst. 2. art. 3. ad 4. & ex Ferrariensi 1. contra
Gent. cap. 54. tripliciter posse intellectum ferri
in formam conceptam. Uno modo inquantum est
similitudo rei præcisè: id est inquantum intelle-
ctus utitur ipsâ in actu exercito, ut medio per
quod rem cognoscit, & sic directè in actu signato
cognoscit rem representatam, & solum in actu
exercito ipsam formam conceptam. Alio modo
inquantum est talis res, habens tale esse in anima,
& sic directè in actu signato cognoscit solum
ipsam formam. Tertio modo per comparisonem
unius ad alterum, dum considerat unum esse al-
terius representativum, & sic simul utrumque
cognoscit. Intellectus igitur divinus, in essen-
tiam suam tripliciter ferri potest: scilicet, simpli-
citer & absolutè, inquantum est talis res; & sic
intelligendo essentiam suam, non concipit pro-
prium exemplar rerum, & propriam rationem
ipsarum formaliter. Secundo modo inquantum
utitur ipsâ, ut medio per quod sibi res create re-
presentantur, & sic etiam non intelligit ipsam in
actu signato, ut proprium earum exemplar. Terti-
o modo inquantum intelligit ipsam, ut imitabi-
lem à creatura, secundum hunc perfectionis mo-
dum determinatè (putà secundum gradum vitæ)
& sic cognoscit ipsam, ut est exemplar formaliter
talis creature: quia apprehendit ipsam, cum habi-
tudine ad talem creaturam. Propter quod in-
quit S. Thomas, *Deus intelligendo essentiam
suam, ut imitabilem per modum vitæ præcisè, ac-
cipit propriam ideam & rationem plantæ. Quasi
diceret, quod non apprehendit essentiam suam,
tanquam propriam ideam alicujus rei, nisi quate-
nus ipsam, cum respectu ad illam intelligit.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò contra primam conclusionem:
Anselmus in Monologio cap. 29. ait, *Satis
manifestum est, in Verbo per quod facta sunt om-
nia, similitudines rerum non esse:* Sed idea est si-
militudo rei faciendæ: Ergo ex Anselmo in Ver-
bo non sunt ideæ rerum. Item Dionysius cap. 7.
de divinis nominibus dicit, quod *Deus non cog-
noscit res secundum ideam.*

Respondeo cum D. Thoma quæst. 3. de verit.
art. 1. ad 10. quod intentio Anselmi est dicere,
quod in Verbo non sunt similitudines rerum,
sumptæ à rebus ipsis; sed potius quod omnes re-
rum formæ, & similitudines, ab ipso Verbo de-
rivatæ sunt: unde addit Anselmus, *Verbum non
est similitudo rerum, sed res sunt imitationes Verbi.*

Ad Dionysium similiter dicendum est, cum eo-
dem D. Thoma ibidem in resp. ad 6. quod inten-
tio Dionysij est dicere, quod Deus non cognos-
cit res per ideas ab illis acceptas, sed per suam ef-
sentiam habentem rationem ideæ & exemplaris.

Obijcies secundò: Eiusdem effectus non sunt
multiplicande causæ sine necessitate: Sed causa
creaturarum est scientia Dei practica, vel ars di-
vina, ut constat ex dictis in 3. disp. Ergo non sunt
ponendæ ideæ in mente divina, ut per eas Deus
creaturas ad extra producat.

Respondeo quod sicut in artifice creato, idea
& ars simul concurrunt ad opus artificiale, diver-
simodè tamen: ars enim concurret per modum
principij dirigentis & efficientis, ac inducentis
formam artificialem in materiam: idea verò, per
modum exemplaris, & causæ formalis extrinse-
cæ; unde prima se tenet ex parte agentis, secun-
da verò ex parte effectus producendi. Ita similiter
in Deo, qui est supremus rerum omnium artifex,
scientia & ideæ diversimodè ad productionem
creaturarum concurrunt: prima enim concurret
directivè & effectivè, ut in 3. disp. exposuimus:
secunda verò exemplariter, & objectivè, ut ex
supra dictis constat.

Obijcies tertio pro sententia Scoti, contra se-
cundam conclusionem. Id quod in mente artifi-
cis creati est idea, proportione servatâ, debet esse
idea in mente Dei. Ut enim dicit Augustinus su-
prâ relatus: *Omnes creature sunt in mente divina,
sicut arca in mente artificis:* Sed in mente artificis
creati, res ipsa concepta, ut ad illam intuens ope-
ratur artifex, est idea illius: Ergo etiam creatu-
ræ ut menti divinæ objectæ, habent rationem
ideæ & exemplaris. Minor probatur: nam do-
mus concepta, ut ad ejus imitationem artifex
construit domum, est idea domus, juxta Aristoteli-
um & D. Thomam 7. Metaph. lect. 6. dicen-
tes, *Ex sanitate fieri sanitatem, & ex domo do-
mum: scilicet ex ea que est sine materia. in anima
existente, illam que habet materiam.*

Confirmatur à simili: Res ad extra apprehensa
ut bona, movet ad sui amorem, per modum cau-
sæ finalis: Ergo etiam eadem res ut apprehensa,
& menti artificis objecta, movebit ut idea, &
exemplaris ad sui executionem.

Ad objectionem respondeo, concessa Majori,
negando Minorem. Idea enim in mente artificis,
non est ipsum opus externum; ut menti ejus
objectum; sed verbum practicum quod format
in suo intellectu de opere artificiali, factibili,
vel faciendò, ut docent Philosophi in 2. Phys.

Ad auctoritatem Aristotelis & D. Thomæ, dicendum est, quod quando illi dicunt, ideam artificis esse ipsam rem, quæ per artem fieri debet, ut cognitam, hoc intelligendum est de re non in suo proprio & naturali essendi modo, sed in alio, nempe intelligibili, quem habet in intellectu ejus conceptus, non objectivus, sed formalis, id est verbum ab artifice productum & expressum, quod cum sit similitudo formalis operis faciendi (ut suppono ex Philosophia) est ipsum opus faciendum, non in esse entitativo, sed intelligibili. Unde idem est dicere, quod res ipsa factibilis, vel facienda, ut habet esse intelligibile in mente artificis, sit ejus idea & exemplar, ac ipsum verbum, seu speciem expressam illam repræsentantem.

35. Ad confirmationem, nego Consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis est, quia finis movet metaphoricè, excitando ad desiderium sui: unde sufficit ad causalitatem finis, quod idem quod est in executione ponendum, intendatur, & apprehendatur sub ratione boni & convenientis. Idea autem causat per modum regulæ & mensuræ, quæ debet realiter distingui à regulato & mensurato; ac proinde ad ejus causalitatem non sufficit quod ipsa res quæ debet ad extra produci, menti artificis objiciatur ut factibilis, vel facienda, alioquin idem esset sui ipsius regula & mensura.

36. Objicies quartò contra ultimam conclusionem. Idea debet esse perfectè similis ideato, cum res ideata debeat fieri ad instar illius: Sed essentia divina non est similis creaturis, nisi analogicè & imperfectè: Ergo non est illarum idea.

37. Confirmatur: Idea debet continere formaliter perfectiones quæ sunt in re ideata: Sed essentia divina, non continet formaliter perfectiones creaturarum (putà rationalitatem, equitatem, aliasque perfectiones secundùm quid, quæ habent aliquam imperfectionem admixtam) sed virtualiter, tantùm; aut eminenter: Ergo non habet rationem ideæ respectu creaturarum. Minor constat, Major autem probatur à Vazque, exemplò lucis; licèt enim lux Solis, virtualiter, vel eminenter contineat calorem, non potest tamen dici, vel esse illius idea, quia non continet illum formaliter.

38. Ad objectionem respondeo primò, distinguendo Majorem. Idea debet esse perfectè similis ideato, entitativè, nego: repræsentativè, vel causativè, concedo. Idea enim est qualitas spiritualis & immaterialis in mente artificis; opus autem externum, quod ad instar illius formatur, materiale est & corporeum, nec est qualitas, sed substantia. Idem videmus in sigillo: sigillatum enim non imitatur sigillum, in eo quod est in se entitativè, quia in se est ex ære, vel auro; sigillatum autem est cera: sed in eo quod sigillum continet sigillatum in ratione figurabilis; imò ipsam figuram continet sigillum, modo inverso, quàm sit in sigillato. Unde ad Minorem argumenti, similiter dicendum est, quod licèt essentia divina, entitativè sit valde dissimilis creaturæ; repræsentativè tamen & causativè, totum quod est in creatura continet, & assimilat illam sibi inadæquatè.

Secundò responderi potest, quod sicut mater & filius dicunt relationem realem ad invicem, quando sunt ejusdem ordinis: secus autem, quando filius est ordinis superioris & increati, ut patet in Christo, qui non refertur realiter ad B. Vir-

A ginem, quia suppositum Verbi Divini, cum sit ordinis increati, est incapax relationis realis ad creaturas. Ita similiter, quando idea & ideatum sunt ejusdem ordinis, debent perfectè assimilari & univocè convenire: secus tamen, quando idea est transcendens, & inadæquata, ac ordinis superioris & increati, qualis est essentia divina: tunc enim sufficit, quod sit similis ideato, causaliter, & eminenter; & quod ex ejus participatione, & imitatione, ideatum habeat totum quod habet. Hanc autem similitudinem causalem, & eminentialem, habet essentia divina respectu creaturarum; cum ex ejus participatione & imitatione, in creaturis derivetur totum illud quod in illis est entitatis & perfectionis.

B Ad confirmationem similiter dicendum est, quod licèt idea, quæ est ejusdem ordinis cum ideato, debeat formaliter continere omnes ejus perfectiones, secus tamen est de idea quæ est ordinis superioris & increati, & quæ est transcendens, & inadæquata, qualis est essentia divina. Unde patet disparitas ad exemplum de luce, à Vazque adductum: lux enim Solis non est ordinis superioris ad calorem, & alias qualitates quas virtualiter continet, nec eas continet contentià eminentialem perfectà, sicut essentia divina: cum totum quod est in calore, non derivetur à luce, nec illa producat calorem per sui participationem, sed ut est virtus cæli, quod est primum alterans hæc inferiora, ut docet D. Thomas in 2. dist. 13. quæst. 1. art. 3. ad 6.

C Adde quod, lux non est influens in calorem, vitali, & intelligibili modo, nec ut inspecta ut imitabilis ab illo; quod tamen requiritur ad rationem ideæ, quare illud exemplum Vazquesij ineptissimum est.

ARTICVLVS II.

An & quomodo in mente divina pluralitas idearum ponenda sit?

D Vplex circa hoc difficultas occurrit, breviter hic discutienda. Prima est, an & quomodo cum simplicitate divinæ essentiæ stet pluralitas idearum in Deo: Secunda, dato quod ideæ plurificentur in Deo, non per plures respectus reales, sed rationis, an illi respectus formentur ab intellectu divino: ita quod etiam ante nostrum intellectum, sint in Deo plures ideæ formaliter, an verò solum fundamentaliter, & per nostrum intelligere formaliter multiplicentur?

S. I.

Vtraque difficultas resolvitur.

D Ico primò: In mente divina plures esse ideas, non quidem realiter & entitativè, sed formaliter & denominativè. Ita communiter docent Theologi, contra Aureolum, qui absolutè docet, unam tantùm esse ideam in Deo, sicuti in mente divina est unica tantùm ars, & scientia practica. Eandem sententiam ex alio principio erroneo docuit Avicenna, ut videri potest apud D. Thomam quæst. 3. de verit. art. 2. putavit enim Deum solum produxisse immediatè primam creaturam, seu primam intelligentiam; & illam per ideas quas à Deo accepit, produxisse cæteras creaturas.

Probatur prima pars ex Scriptura & ex SS. Patribus, qui in mente divina multas esse creatura-